

Jama: včasih zatočišče za praljudi, danes na žalost za smeti

Avtorica besedil: Tina Poljšak, Notranjski muzej Postojna. Strokovni pregled: mag. Slavko Polak in Alma Bavdek, Notranjski muzej Postojna. Oblikovanje: Ivan Mitrevski.

Jamska poslikava v Altamiri.
Vir: Wikimedia Commons.

V kraških jamah lahko najdemo kosti različnih vrst živali. V jamah so si nekatere živali, kot na primer jamski medved, uredile prebivališča in prezimovališča, v kraška brezna pa so včasih nesrečne živali tudi padle. V jamskih plasteh zato lahko paleontologi najdejo ostanke živali, ki so tu živele tudi v davni preteklosti. Med njimi so tudi vrste, ki so živele v **ledenih dobah**. Takrat so pri nas še živeli mamuti, jamski medvedje in stepski bizoni, v času toplih obdobj pa jamski levi, hijene, nosorogi ter celo povodni konji. Nekatere živali so se uspele prilagoditi ali preseliti, druge pa so izumrle.

V jame se zatekajo različne živalske vrste, kot so: medvedi, jazbeci, lisice in kune. V preteklosti pa so pri nas živeli danes že izumrli **jamski medvedje**. Jamski medved je najznačilnejša živalska ledenodobna vrsta pri nas. Izumrl naj bi pred približno 20.000 leti. V primerjavi z današnjim rjavim medvedom je bil večji in težji. Odrasel samec je bil težak tudi do 600 kg. Znanstveniki po analizi zobovja predvidevajo, da je bil jamski medved izključno rastlinojeda žival. Ali veste, da je živel v času **neandertalca** in kromanjonca? Dokaz za to so v isti jami odkrita okostja jamskega medveda in kamnita orodja pračloveka.

Med poledenitvami **pleistocena** se je kraj spremenil v mrzlo stopo. Neandertalski lovec se je v tem neprijaznem okolju srečeval s stepskimi bizoni, jamskimi medvedi in drugimi ledenodobnimi živalmi. Ali ste vedeli, da je za obdobje

pleistocena značilno relativno hitro menjavanje hladnih in toplejših obdobj?

V jamskih plasteh najdemo dokaze o bivanju neandertalca pri nas. Med njimi so najštevilčnejši kamnito orodje, orožje in jamska ognjišča. Neandertalci so lovili divje živali, kot so ptice, zajci, jelenjad in govedo. Bili so **nomadi**, saj so svoj plen lovili in se za njim premikali na različna območja. Za lov so uporabljali preprosto kamnito orožje iz različnih kamnin, kosti, rogovja ali lesa. Pred slabim vremenom in tudi pred sovražniki so se zatekali v jame in spodmole. Najbolj znani arheološki najdišči, kjer so ohranjeni sledovi življenja neandertalca pri nas, sta **Betalov spodmol** in **Divje babe**.

Jamske poslikave so bile povečini odkrite v **Španiji** in **Franciji**. Slikarije so pogosto prikazovale velike divje živali, odtise človeških rok in druge forme. Za risanje so praljudje uporabljali naravna barvila, kot sta **okra** in **oglje**. Ali veste, da imamo v Sloveniji ohranjeno risbo na jamski steni? V jami **Bestažovca** ali **Perkova pečina** so našli vsaj 7000 let staro jamsko slikarijo, ki je bila narisana z naravno barvo – okro. Slika je sestavljena iz daljših in krajših temno rdečih črt. Pomen risbe še sedaj ostaja neznan.

V vasici Predjama se nahaja **Grad Jama** ali **Predjamski grad**. Grad je postavljen pod skalni obok previsne stene, v vznožju katere je ponor potoka Lokev. Po legendi se imenuje tudi

Orlovsko gnezdo roparskega viteza **Erazma Predjamskega**. Začetki postavitve utrjene kamnite stavbe segajo v 12. stoletje. Grad, ki ga poznamo danes, je dobil svojo podobo v 16. stoletju. Ob obnovi gradu so v kleti stavbe arheologi našli zlate in srebrne predmete. Odkrili so **Predjamski zaklad**, ki šteje 10 predmetov. Po vsej verjetnosti je bil v rabi med koncem 16. in začetkom 17. stoletja. Zaklad hrani Notranjski muzej Postojna.

Jame so skozi zgodovino vedno vzbujale v človeku nadnaravno, nepojasnjeno moč. V prazgodovini je vanje risal jamske slikarije, ki naj bi bile del obredov. Bile pa so lahko tudi prostori za daritve in pokope umrlih ljudi. Že grška mitologija pozna mite, ki so pripovedovali, da se je v jami rodil bog **Zeus**, poglavar vseh bogov. V rimskem času pa so z obredi v jamah častili boga **Mitro**. Tako lahko v nekaterih jamah najdemo različne oljenke, ki bi lahko bile del obredov. Tudi krščanstvo je ponekod uporabljalo podzemna svetišča, med najbolj znanimi je **Sveta jama pri Socerbu**. Tam je še danes edina **podzemna cerkev** v Sloveniji.

V Sloveniji imamo preko 11.000 jam, kar nekaj jih je tudi turističnih. Za prvo turistično jamo velja 841 m dolga **Vilenica**. Prve zapise njenih obiskovalcev najdemo v vpisni knjigi iz leta 1821. Nahaja se med Divačo in Sežano. Edine jame v Sloveniji, ki so na seznamu svetovne naravne dediščine Unesco, so **Škocjanske jame**, katere je izdolbla reka Reka. **Križna jama** meri 8273 metrov v dolžino in velja za najpomembnejše najdišče fosilnih ostankov jamskega medveda. Ali ste vedeli, da je do sedaj znana in registrirana skupna dolžina jamskih rovov v Sloveniji preko 886 km, skupna globina pa preko 289 km?

Jamski sistem **Postojnske jame** je drugi najdaljši v Sloveniji. Jamo je izklesala reka ponikalnica – Pivka. Reka Pivka je pronicala skozi apnenčasto površje in skozi tisočletja ustvarila najbolj znano jamo v Sloveniji. Stalna temperatura v jami se giblje med 8 in 10 °C. V jami so našli preko 100 vrst jamskih živali. Leta 1884 je bila v jami vzpostavljena električna osvetljava, ki je bila med prvimi v svetu. Postojnska jama je najbolj obiskana turistična jama v Sloveniji, saj jo letno obišče okrog 700.000 obiskovalcev.

SLOVARČEK

Ledena doba je obdobje dolgotrajne ohladitve Zemljinega podnebja, katere posledica je razširitev kontinentalnih, polarnih in gorskih ledenikov.

Neandertalec je oblika človečnjaka, ki se je pojavila vzporedno

s pokončnim človekom pred približno 150.000 leti. Glede na najmlajše ostanke ocenjujejo, da je (iz neznanih vzrokov) izumrl pred 27.000 leti.

Pleistocen je geološka doba, ki je trajala od pred približno 2.588.000 do 11.700 let, in zajema nedavno obdobje ponavljajočih poledenitev.

Zeus je v grški mitologiji poglavar vseh bogov, bog neba in nevihte. Predstavlja tudi čuvaja državne ureditve, zaščitnika pravice in boga svetlobe.

Mitra je ime starega Perzijskega boga. Mitraizem je vera, ki je temeljila na cikličnem menjavanju življenja in smrti, na boju med dobrim in zlom ter na moči odrešenjske daritve. Izvira iz prastarih verovanj Perzije in predstavlja vmesni člen na poti iz politeizma k monoteizmu.

Viri:

Čuk, A., Peršič, M., 2015 (ur.). **Muzej krasa = Karst Museum: vodnik stalne razstave**. Zavod Znanje Postojna, OE Notranjski muzej Postojna.